

Vergaderjaar 2019–2020

29 679

Verslag van de zittingen van de Assemblee van de Interparlementaire Unie

AG/ Nr. 33

VERSLAG VAN DE 141STE ZITTING

Vastgesteld 28 november 2019

Inleiding

Van 13 tot en met 17 oktober 2019 vond in Belgrado, Servië de 141ste zitting plaats van de Assemblee van de Interparlementaire Unie (IPU), de oudste internationale samenwerkingsorganisatie van parlementen wereldwijd.¹ Meer dan 700 parlementsleden uit 149 landen, waarvan 30% vrouw, nam deel aan de conferentie in Belgrado. De Nederlandse delegatie bestond uit de Eerste Kamerleden **Atsma (delegatieleider, CDA)**, **Gerkens (SP)** en **Geerdink (VVD)**. Namens de Tweede Kamer was **Agnes Mulder (CDA)** aanwezig.

Het thema van de 141ste zitting was *Versterking van internationaal recht: rollen en mechanismen van parlementen en de bijdrage van regionale samenwerking*. De Nederlandse delegatie had een voorstel voor het actualiteitendebat ingediend, het zogenaamde «emergency item», over het betrekken van jongeren in de klimaatdiscussie. Op het laatste moment heeft de delegatie dit voorstel ingetrokken ten gunste van het voorstel onder leiding van Frankrijk over de inval van Turkije in Noord-Syrië. De Nederlandse delegatie was betrokken bij het uiteindelijk aangenomen voorstel van India over klimaatveranderingen en heeft onderhandeld over de resolutietekst. Naast plenaire vonden er commissievergaderingen plaats waaraan de leden actief deelnamen en heeft de delegatie diverse bilaterale overleggen gevoerd. De delegatie heeft met diverse Servische parlementsleden gesproken. Opvallend hierbij was dat vanuit Servië vraagtekens werden geplaatst bij de meerwaarde van de toetreding tot de Europese Unie. Meermalen werd de vraag opgeworpen wie het meeste belang heeft bij toetreding: Servië of de EU? De Servische parlementariërs lieten openlijk twijfel doorklinken. Daarnaast lieten de Serviërs hun zorg blijken over het vertrek van jongeren uit hun land.

¹ Het officiële verslag van de 141ste IPU-zitting en alle verklaringen die zijn aangenomen, zijn hier te vinden: <https://www.ipu.org/event/141st-assembly-and-related-meetings#event-sub-page-21300/>. Het onderhavige verslag richt zich met name op de inbreng van de Nederlandse delegatie.

Tijdens haar verblijf in Belgrado heeft de Nederlandse delegatie gesproken met Nederlandse en Servische ondernemers werkzaam voor een Nederlands bedrijf in Servië, georganiseerd door de Nederlandse ambassade. De leden hebben diverse Servische nationale en lokale politici gesproken over de politieke situatie in het land. De delegatie is ontvangen op de residentie van de Nederlandse ambassadeur, de heer Gilles Beschoor Plug. De delegatie is bijgepraat over de Nederlandse inspanningen in Servië en het huidige politieke klimaat. Voorafgaand en tijdens de IPU-zitting namen de leden deel aan de overleggen van de 12plus-groep, een van de zes geopolitieke groepen die de IPU kent, bestaande uit meer dan veertig Westerse landen. Parallel aan de IPU-zitting vergaderde de vereniging van griffiers uit de IPU-landen. Hieraan hebben de Griffier van de Eerste Kamer en zijn adviseur en de plaatsvervangende Griffier van de Tweede Kamer deelgenomen.

Plenaire vergaderingen

De Nederlandse delegatie had een voorstel ingediend voor het urgentiedebat op 15 oktober over het betrekken van de stem van jongeren inzake de strijd tegen klimaatverandering. In verband met de recente ontwikkelingen werd dit voorstel ingetrokken om vervolgens het voorstel van Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Zwitserland te steunen inzake de Turkse inval in Syrië. Op maandag 14 oktober werd hoofdelijk gestemd over vier ingediende voorstellen: *Resolution on addressing climate Change*, ingediend door India; *Protection of civilians and international security: Demanding an end to Turkey's offensive in Syria*, door Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Zwitserland en Egypte; *Double standards of Western countries in combatting terrorism, especially in resolving the conflict principles in Syria*, door Turkije; en *Urgent call for the restoration of representative democratic order and for respect for democratic principles in Peru*, door Peru. Het voorstel van India behaalde de meeste stemmen en daarmee werd klimaatverandering het onderwerp van het urgentiedebat. In het urgentiedebat op 15 oktober voerde mevrouw Mulder het woord. Zij maakte de link naar het door Nederland ingediende voorstel in het voorjaar over de situatie in Malawi, Zimbabwe en Mozambique na de cycloon Idai en de grote gevolgen mede veroorzaakt door klimaatverandering. Volgens haar moeten alle landen actie ondernemen en niet zoals in de concepttekst staat voornamelijk de ontwikkelde landen. Het probleem is zo urgent en ook breder dan alleen levensstijl. Ze verwees hierbij naar de Nederlandse klimaatovereenkomst waarbij maatregelen worden genomen in vijf sectoren. Ze benadrukte dat alle actoren moeten worden betrokken, burgers, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties en ook jongeren die wereldwijd politici hebben opgeroepen tot actie. Hun zorgen moeten we serieus nemen, volgens Mulder.

Vanuit de 12plus groep was mevrouw Mulder aangesteld als onderhandelaar, naast een collega uit België en het Verenigd Koninkrijk. Vanuit de andere geopolitieke groepen namen India (indiener), Iran en Seychellen deel aan de onderhandelingen over de tekst. Mede op voorstel van Mulder werd de conceptresolutie gewijzigd in een meer evenwichtige oproep aan alle landen om maatregelen te nemen, in plaats van alleen ontwikkelde landen. Daarnaast werd een verwijzing naar de Parijs overeenkomst als hoofddocument meer naar voren gehaald en werd het horen van de stem van jongeren in de strijd tegen klimaatverandering en het openen van een dialoog met de jongere generatie opgenomen. De resolutie werd op 16 oktober met algemene stemmen door de plenaire vergadering aangenomen.

Delegatieleider Atsma en mevrouw Geerdink woonden de plenaire vergaderingen bij. Door parlementsvoorzitters en parlementsleden werden statements uitgesproken over het centrale thema van versterking van internationaal recht. Opmerkelijk vond Atsma de bijdrage van het parlements lid Hasler uit Liechtenstein die in zijn plenaire bijdrage verwees naar een initiatief waarbij Nederland is betrokken. Het gaat hierbij om het zogenaamde «Liechtenstein Initiative: Blueprint for Finance Against Slavery and Trafficking» van de regering van Liechtenstein in samenwerking met Nederland en Australië, gepresenteerd in september jl. tijdens de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Het initiatief plaatst de financiële sector centraal in de strijd tegen deze misdaden. De heer Hasler wijst erop dat parlementen ook een platform vormen in de strijd tegen slavernij en mensenhandel.

Het algemene bestuursorgaan, de zgn. Governing Council, waarin alle delegaties zijn vertegenwoordigd met ten hoogste drie leden, vergaderde op 14 en 17 oktober. De Governing Council besprak de situatie in een aantal landen. Het verzoek van de Venezolaanse delegatie om wel stemrecht te krijgen, ondanks het feit dat de contributie niet is betaald werd gehonoreerd. Dit aangezien de reden hiervoor buiten de controle van het parlement ligt. Langdurig werd stilgestaan bij de situatie in Jemen en de aanbeveling van de Executive Committee om contact te blijven onderhouden met alle partijen en de situatie te blijven monitoren. De discussie leidde ertoe dat hierover een hoofdelijke stemming moest plaatsvinden. Een meerderheid, inclusief de Nederlandse delegatie, bleek achter de aanbeveling van de EXCOM te staan. Drie parlementen, Honduras, Mauritanië en Papua Nieuw Guinea werden in de categorie niet-deelnemende leden geplaatst na herhaaldelijk inspanningen aan hun adres om hun contributie te betalen. De Governing Council nam ook de aanbeveling van de EXCOM over om de naam van de Standing Committee on Sustainable Development, Finance and Trade te veranderen in Standing Committee on Sustainable Development. Daarnaast werd besloten tot oprichting van een Working Group on Science and Technology, op voorstel van de Franse delegatie, waarbij de arrangementen en activiteiten tijdens de volgende IPU Assemblée worden besproken. De Governing Council noteerde het verzoek van de Russische delegatie om een Working Group on Political Sanctions op te richten. Afsproken is dat tijdens de 142e zitting op basis van een notitie het mandaat, compositie en werkafspraken worden besproken. Tijdens de behandeling in de plenaire vergadering spraken het Verenigd Koninkrijk en Canada hun bezwaar hier tegen uit. Eenzelfde voorstel werd door de Russische delegatie ook voorgelegd in de Commissie on Democracy and Human Rights (waarover later in dit verslag meer). De Governing Council nam het amendement op het IPU-Statuut van de Gender Partnership Group over waarmee de bestaande sanctie op single-seks delegaties wordt verzwakt en het afvaardigen van een genderevenwichtige delegatie wordt gestimuleerd.

Op 17 oktober werd de rapportage van de Commissie over de mensenrechtensituatie van individuele parlementsleden besproken en haar besluiten door de plenaire vergadering geaccordeerd. Het ging hierom de situatie van vijf parlementariërs in Uganda, één in Brazilië, 96 in Venezuela, één in Mongolië, 57 in Turkije, één in Libië en 69 in Jemen. Het betreft hier zaken waarbij parlementsleden zijn bedreigd, gemarteld, geïntimideerd of gevangengenomen.

Op de laatste dag werd de Belgrado Verklaring aangenomen over *Strengthening international law: Parliamentary roles and mechanisms, and the contribution of regional cooperation*. In deze verklaring wordt het belang van sterke en effectieve multilaterale instituties benadrukt en

erkend dat een betere wereld enkel mogelijk is binnen een internationale orde op basis van de rechtsstaat. Regionale samenwerking wordt gezien als een essentiële component in het versterken van de internationale orde, die bijdraagt tot vreedzame beslechting van geschillen en duurzame vrede.

Forum of Women Parliamentarians

Voorafgaand aan de IPU-zitting kwam op zondag 13 oktober het forum van vrouwelijke parlementariërs bijeen. Mevrouw Geerdink en mevrouw Mulder namen hieraan deel. De 30ste sessie werd geopend door mevrouw Čović, ondervoorzitter van de Nationale Assemblée van Servië. Zij sprak de aanwezigen aan met eens naar hun schoenen te kijken. Dat vinden vrouwen doorgaans belangrijk. Zij riep vrouwen op om op de schouders te gaan staan van vrouwen die hen zijn voorgegaan. Het forum besprak vanuit het perspectief van gendergelijkheid de resolutie van de 141ste IPU Assemblée, *Achieving universal health coverage by 2030: the role of parliaments in ensuring the right to health*. Het ging hierbij over het opheffen van sociale en financiële barrières voor vrouwen om toegang te krijgen tot gezondheidszorg. Het Forum sprak ook over de 40ste verjaardag van de *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*. Mevrouw Geerdink vond het gezamenlijke rapport van de IPU / Parlementaire Assemblée van de Raad van Europa over *Sexual Harassment and Violence against Women* dat werd gepresenteerd schokkend. Volgens haar zijn het alarmerende cijfers en is het vrijwel overal ter wereld niet veilig voor vrouwen zich in te zetten voor de democratie. Ze vindt het belangrijk dat dit wordt besproken in IPU-verband en dat ervaringen op dit terrein worden uitgewisseld.

Vergaderingen van de 12plus-groep

Voorafgaand en tijdens de zitting vonden er bijna dagelijks vergaderingen plaats van de 12plus-groep, de geopolitieke groep waar Nederland lid van is, onder leiding van Portugal dat het voorzitterschap voert. De IPU kent zes geopolitieke groepen, waar voor zover mogelijk is, afstemming plaatsvindt over inhoudelijke en organisatorische kwesties.

In de 12plus groep werd gesproken over de voorstellen voor het urgentie-debat. Op zondag 13 oktober kondigde de Franse delegatie aan een resolutie over de inval van Turkije in Syrië in te dienen. Gezien de urgentie van dat onderwerp, gaf mevrouw Mulder aan haar resolutie over klimaatverandering te zullen intrekken. De 12plus, inclusief de Nederlandse delegatie, steunde het Franse voorstel met twee stemmen tegen, waaronder de Turkse delegatie.

Er werd stilgestaan bij het side-event op 16 oktober, georganiseerd door 12plus leden onder leiding van de Zweedse delegatie over LGBTI-rechten, het onderwerp dat in voorgaande zittingen tot veel discussies en verdeeldheid had gezorgd. Ervaringen van parlementsleden uit het Verenigd Koninkrijk, Namibië, India en Chili werden gedeeld.

De 12plus leden stemden over de afvaardiging van de 12plus in diverse functies die vacant waren gekomen.

Tijdens de laatste vergadering merkte mevrouw Mulder op onaangenaam verrast te zijn door bepaalde besluiten van de EXCOM en de ingenomen positie van de leden die namens de 12plus groep hierin zitting hebben, onder andere inzake het Russische voorstel om een comité op te richten om unilaterale sancties tegen te gaan. Ze gaf aan dat de leden op controversiële onderwerpen de 12plus groep hadden moeten consulteren

waarna zij vervolgens met een bepaald mandaat de EXCOM hadden kunnen bijwonen.

Standing Committee on Democracy & Human Rights

De commissie inzake Democratie en Mensenrechten kwam bijeen op 14, 15 en 16 oktober. Het lid Gerkens heeft als vice-president van deze commissie alle vergaderingen voorgezeten in verband met de afwezigheid van de president van deze commissie uit India. Het belangrijkste agendapunt van deze commissie was de bespreking van de resolutie *Achieving Universal Health Coverage by 2030: The role of parliaments ensuring the right to health*, onder rapporteurschap van Bangladesh en Zwitserland. Er waren 119 amendementen op deze resolutie ingediend door de delegaties, maar de originele tekst is niet essentieel gewijzigd. Op constructieve wijze zochten de rapporteurs en de leden van de commissie naar een verbetering van de voorliggende tekst. De directeur van de WHO, de heer Tedros, hield een speech voor de commissie nadat de resolutie was aangenomen. Ook in de plenaire vergadering sprak directeur Tedros om dit moment te markeren. Volgens Gerkens zal de resolutie zeker landen handvatten bieden om de gezondheidszorg in hun landen te verbeteren. De resolutie vermeldt dat tenminste de helft van de wereldbevolking nog steeds geen toegang tot volledige en essentiële gezondheidszorg en dat ongeveer 100 miljoen mensen richting extreme armoede worden gedrukt omdat men moet betalen voor gezondheidszorg. Meer dan 800 miljoen mensen spenderen tenminste tien procent van hun huishoudbudget aan gezondheidszorg. Het bereiken van universele gezondheidszorg (Universele Health Coverage) is een van de doelen die de landen van de wereld zich hebben gesteld toen ze de duurzaamheidsdoelen (SDGs) in 2015 aannamen. De resolutie onderstreept de rol van parlementen in het bevorderen van deze UHC-agenda en het belang van samenwerking met publieke autoriteiten, NGOs, wetenschappelijke instituties en de private sector. Daarnaast dringt de resolutie er onder meer bij parlementariërs op aan dat interventies ter bescherming van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten worden gecombineerd met preventieve en onderwijsmaatregelen om zodoende gendergelijkheid te bevorderen en kind- en geforceerde huwelijken te bestrijden.

In de bureauvergadering van deze commissie op 16 oktober werden nieuwe onderwerpen voor een resolutie besproken. De Nederlandse delegatie, verdedigd door mevrouw Geerdink, agendeerde het onderwerp wereldwijde wetgeving inzake de strijd tegen online seksueel kindermisbruik. Daarnaast stelde Kenia voor te spreken over *Being 25+: Parliaments lead the way in reaching full equality between men and women* en de Russische delegatie *Parliamentarians against unilateral sanctions: For democracy and for human rights*. Mevrouw Geerdink benadrukte de donkere zijde van internet. Wereldwijd worden onze kinderen via internet seksueel misbruikt. Dit fenomeen groeit enorm. Wetgeving is nodig om dit aan te pakken. Binnen de IPU zou besproken kunnen worden welke (nationale) wetgeving noodzakelijk is. Het Russische voorstel beoogde de veroordeling van unilateraal opgelegde sancties die door staten wordt opgelegd. Volgens hen is het ontoelaatbaar dat parlementariërs sancties worden opgelegd waardoor deze parlementsleden niet meer hun electoraat kunnen vertegenwoordigen. Ook zouden deze sancties oneerlijke concurrentie omvatten bedoeld om de progressieve ontwikkeling van rivalen tegen te gaan. Het Russische voorstel was getekend door 20 IPU-leden uit alle geopolitieke groepen. Van de aanwezige bureauleden stemden vijf leden voor het Nederlandse voorstel en 4 voor het Russische. Besloten werd om het Nederlandse voorstel voor te leggen aan de Standing Commissie als zijnde het onderwerp voor de volgende resolutie.

Ook stelde het bureau voor om in de Standing Commissie later die dag de verklaring van de 30ste verjaardag van de *Convention on the Rights of the Child* aan te nemen.

In de Standing Commissie die na de bureauvergadering bijeenkwam werd het besluit om het Nederlandse voorstel te agenderen uitgedaagd door de Russische delegatie. Op dit moment werd de Commissie voorgezeten door de Burundese ondervoorzitter, in plaats van ondervoorzitter mevrouw Gerkens. Volgens de Russische delegatie had mevrouw Gerkens als lid van het bureau niet mee mogen stemmen aangezien een voorstel van haar eigen delegatie was ingebracht. De voorzitter bracht in dat dit nergens in de regels is opgenomen. Niettemin mag volgens artikel 19, lid 3 inzake de regels van de Standing Committee, een IPU-lid verzoeken om een voorstel dat niet door het bureau is geaccepteerd te overwegen. Dit voorstel werd in stemming gebracht. Zeventien delegaties, waaronder vijf delegaties uit de 12plus groep stemden voor dit voorstel, 23 delegaties tegen, waarop het Russische voorstel van tafel was. Het Nederlandse voorstel werd vervolgens door de Commissie aangenomen. Rapporteurs hiervoor zijn mevrouw Gerkens namens Nederland, Kenia en Thailand. Tijdens de 142^e zitting zal in de commissie eerst het onderwerp worden besproken en bijdragen van andere delegaties worden opgehaald om vervolgens een resolutie voor te leggen tijdens de 143^e zitting waarop amendementen kunnen worden ingediend. De Commissie nam ook het voorstel van het bureau over om tijdens de 142^e zitting een paneldiscussie te houden over de invloed van internet op democratie. Hiermee wordt een opvolging gegeven aan de in 2015 aangenomen resolutie over privacy in het digitale tijdperk, de uitdagingen gerelateerd aan verkiezingen, disinformatie en haat-speech.

Standing Committee on Sustainable Development, Finance & Trade

De Standing Committee on Sustainable Development, Finance & Trade kwam bijeen op 14 en 16 oktober. Mevrouw Agnes Mulder nam als afgevaardigde namens de 12plus groep deel aan deze vergaderingen. Op de agenda stond een debat over *Mainstreaming digitalization and the circular economy to achieve the SDGs, particularly responsible consumption and production*. Dit is het onderwerp van de resolutie die tijdens de volgende IPU-zitting zal worden aangenomen. Met het debat werd hiervoor input vergaard. Mevrouw Mulder bracht in dat we als collega's veel van elkaar kunnen leren. Nederland wil in 2050 volledig circulair zijn. Hiervoor moeten de huidige productieprocessen worden aangepast en het gebruik van grondstoffen duurzaam worden gemaakt. Nederland heeft hiertoe een grondstoffenakkoord gesloten dat moet leiden tot een actieagenda, een kennisagenda, een sociale agenda en een investeringsagenda. Men moet juist aan het begin, bij het ontwerp van producten en processen beginnen. De overheid kan hierbij het verschil maken door de eigen inkoopmacht gepast te gebruiken, (fiscale) maatregelen te nemen en aandacht te vragen voor het verminderen van materiaal gebruik, recycling, hergebruik en herstel van producten waardoor ze langer gebruikt kunnen worden.

Daarnaast benadrukte mevrouw Mulder dat parlementariërs nu weten dat de CO₂ nog sterker gereduceerd moet worden in 2030 dan in Paris is afgesproken. Ze verwees naar haar inbreng als klimaatrapporteur voor het Nederlands parlement tijdens de EU interparlementaire bijeenkomst in Finland onlangs. Zij heeft daar voorgesteld een grotere bijdrage te leveren aan de reductie van CO₂ en de circulaire economie. In totaal 18 delegaties namen het woord in dit debat. Deelnemers onderstreepten het belang van parlementen in het gebruik maken van hun wetgevende functie om

relevante raamwerken te versterken. Op gebied van de circulaire economie werd een grote behoefte aan wetten aangegeven om zodoende hergebruik en reparatie aan te moedigen en recycling alleen als laatste optie in te zetten. Parlementen zouden ook moeten aandringen op het voorzien in betere data en feiten op gebied van digitalisering, de circulaire economie en SDGs, alsook op het neerzetten van duidelijke standaarden. De rapporteurs uit België, Kenia en Roemenië verwerken de opmerkingen in de ontwerpresolutie die ze de komende maanden gaan opstellen.

De Standing Committee besprak ook de bijdrage aan de 2019 VN Klimaatverandering Conferentie. Op 2 december wordt een parlementaire bijeenkomst door de IPU georganiseerd in het kader van de COP25.

Overige IPU-overleggen

Op 17 oktober werd een interactieve sessie over de 2021 Global Parliamentary Report, georganiseerd door IPU, de Association of Secretaries General of Parliaments (ASGP) en de UNDP. Mevrouw Gerkens modereerde deze informatieve en consulterende sessie over het thema van de volgende Global Parliamentary report. Uit een lijst van drie thema's, namelijk *The rise of participatory and direct democracy: challenges and opportunities for parliaments; Parliamentary legislative power, who makes the laws; en Violence and intimidation against parliamentarians: A threat to democracy*. In de sessie kwam naar voren dat de meeste aandacht uitgaat naar het eerste onderwerp, over participierend en directe democratie. Veel van de aanwezigen gaven aan in hun eigen land te worstelen met de kloof tussen de kiezer en politiek en met de vraag hoe dit gat te dichten. Er was veel aandacht voor de rol van de digitalisering van democratie, met oog voor de bedreigingen die vele politici ervaren. Ook gaf men het belang aan van het betrekken van jongeren en onderwijs voor constructieve burgerbetrokkenheid.

Bilaterale gesprekken

En marge van de IPU-zitting sprak de delegatie met diverse delegaties. Op 13 oktober werd mevrouw Gerkens ontvangen door de ondervoorzitter van de Nationale Assemblée van Servië, de heer Mr. Vladimir Marinković, organisator van de 141e IPU-zitting. Mevrouw Gerkens gaf het belang aan van versterking van democratie en specifiek van de rechtsstaat. Volgens de heer Marinković zit Servië midden in een proces van transitie en zijn de jaren negentig verloren gegaan. Men is druk bezig dit achter zich te laten, het ondernemersklimaat te verbeteren en in te zetten op het behoud van de jongeren in hun land. In dit kader is een goed rechtsstaat van belang evenals toe te kunnen treden tot de EU, volgens Marinković.

De delegatie uit Malawi vroeg een bilateraal onderhoud aan op 15 oktober. Dit vond plaats in aanwezigheid van de heer Atsma en Gerkens. Het hoofd van de delegatie dankte de Nederlandse delegatie voor het onderwerp van het urgentiedebat in april jongstleden, namelijk de situatie in Zuidelijk Afrika na de cycloon Idai, waarbij onder andere Malawi zeer was getroffen. Malawi ondervindt de gevolgen van klimaatverandering en spreekt daarover graag met de Nederlandse parlementsleden. Aansluitend hadden de leden Atsma en Mulder een gesprek met afgevaardigde Mladen Grujić van het Servische parlement. Dit was een open gesprek over de relatie van Servië en Nederland en de eventuele toetreding van Servië tot de EU. De heer Grujić vertegenwoordigt de 12plus groep in de EXCOM, waarover ook met hem is gesproken. Eveneens op 15 oktober werden de leden Atsma, Geerdink en Gerkens ontvangen door de ondervoorzitter van de Nationale Assemblée van Servië, mevrouw Čomić, lid van de oppositie. Met haar hebben de leden

gesproken over de politieke situatie in Servië, de mogelijke toetreding van Servië tot de Europese Unie en de boycot van de oppositie van de plenaire sessies en de aanstaande parlementsverkiezingen. Ook informeerde zij de delegatie over haar initiatieven om de positie van vrouwen te verbeteren. Zij heeft hiertoe sinds 2013 een parlementair netwerk van vrouwen opgericht, over de partijen heen, die gezamenlijk amendementen opstellen en indienen, nadat ze eerst onderling een lijst met controversiële issues hebben opgesteld waarover niet gesproken gaat worden. Dit werkte volgens haar uitstekend.

Op 16 oktober spraken de heer Atsma en mevrouw Gerkens met de delegatie uit de Seychellen. De delegatie wilde graag adviezen van de Nederlandse leden over de aanpak van klimaatverandering. De eilandengroep worstelt met de verhoging van het waterniveau hetgeen hun landbouwgrond en koraalgebieden bedreigt.

De leden Atsma, Geerdink en Mulder hadden een gedachtewisseling op 16 oktober met de heer Nebojsa Zelenovic, burgemeester van Sabac, een stad gelegen in Centraal-Servië. Sabac en nog 2 gemeenten zijn de enige drie die niet geregeerd worden door de Servische regeringspartij SNS en haar partners. De burgemeester deelde zijn zorgen over de politieke situatie in Servië, de mediasituatie en de politieke onderdrukking op lokaal niveau. Mevrouw Geerdink sprak op 16 oktober met de heer Sam Rainsy, waarnemend oppositieleider in ballingschap van de Cambodja National Rescue Party (CNRP). Rainsy die in 2015 Cambodja ontvluchtte om arrestatie vanwege politieke uitingen te voorkomen gaf aan voornemens te zijn op 9 november a.s. terug te keren naar zijn land van herkomst.

Overig

Op zondagmiddag 13 oktober werd de delegatie ontvangen op de residentie van ambassadeur Beschoor Plug, in aanwezigheid van de diplomaten Van Miltenburg, Methorst en Grondel. Onderwerpen van gesprek waren de Nederlandse handel met en investeringen in Servië, de voortgang in de EU-toetredings-onderhandelingen en regionaal beleid op gebied van de rechtsstaat, veiligheid en stabiliteit. Nederland trekt het dossier op gebied van de rechtsstaat binnen de EU. Ook werd gesproken over het functioneren van het Servische parlement. Een deel van de oppositie boycot de plenaire zittingen en de aanstaande parlementsverkiezingen uit onvrede over de opstelling van de regeringspartijen. Op maandagavond 14 oktober sprak de delegatie met ondernemers in Servië, met Serviërs werkzaam voor Nederlandse bedrijven en Nederlanders werkzaam in Servië. Onderwerp van gesprek was de politieke situatie, de positie van het land in de regio, het ondernemersklimaat en de EU-toetredingsgesprekken. De ondernemers benadrukten dat de perceptie in Nederland over Servië negatiever is en achter loopt bij de realiteit. Volgens de ondernemers biedt het land veel kansen en is er een verandering van generaties gaande. De avond was georganiseerd door de Nederlandse ambassade, op verzoek van de delegatie.

De 142ste IPU-zitting vindt plaats in april 2020 in Genève. Van 17–21 augustus 2020 wordt de vijfde IPU-Voorzitters-conferentie georganiseerd in Wenen.

Parallel aan de IPU-vergaderingen nam de Griffier van de Eerste Kamer, de heer Nehmelman en zijn adviseur de heer Fonck en de heer Berck, als plaatsvervanger van de Griffier van de Tweede Kamer, deel aan de bijeenkomst van de ASGP, de vereniging van griffiers uit de IPU-landen. De heer Nehmelman sprak in zijn plenaire bijdrage over de aanpak van

integriteit in de Eerste Kamer, mede naar aanleiding van rapport van de Group of States against Corruption (GRECO) en het voornemen om een onafhankelijke integriteitsadviseur aan te stellen.

De voorzitter van de delegatie,
Atsma

De griffier van de delegatie,
Bakker-de Jong